

Rojkó Annamária

Aschner Lipót, a sportmecénás

Aschner elnök és Gabrovitz

1921-ben a magyar városok sorában Újpest, hatvanezer főnyi lakosával az élmezőnyben foglalt helyet. Ebben az évben az Egyesült Izzó és Villamossági Rt. vezérigazgatóvá nevezte ki Aschner Lipótot. A gyárban megkezdte működését az általa alapított kutatólaboratórium. Az újpesti központi gyártelep 6000 munkást, mérnököt és tisztviselőt foglalkoztatott.

A település ifjúsága a Duna partján, a gyári egyesületekben, illetve az Újpesti Torna Egyletben töltötte szabad idejét. A város előljárósága – korlátozott anyagi lehetőségei miatt – nem tudta megfelelően támogatni az akkoriban már három és fél évtizede működő UTE-t. A sportegyesület olyan támogatót keresett, aki a klub elnökeként nemcsak híve a fejlesztéseknek, hanem befektetései

révén maga is segít a település sportéletének fellendítésében. Az akkor 49 éves Aschner Lipót mindkét feltételnek megfelelt. Megválasztásával beköszöntött az UTE aranykora.

Az Egyesült Izzó vezérigazgatójáról közismert volt, hogy kedveli a sportot. Az UTE tenispályájának megnyitója (1903. május 24.) után, feleségével gyakran teniszezett a Népszigeten.

Remek kondícióját jellemzi az a szóbeszéd, amely szerint az 1930-as évek közepén, vasárnaponként gyalog sétált le rózsadombi villájától a Megyeri úti stadionig, hogy megnézzék kedvenc csapatának a mérkőzését. 1937-ben, 65 éves korában így nyilatkozott az Újság című lapban: „Én magam is sportolok. Fél hatkor kelek és 45 év óta négyszáz métert futok, négyszáz métert úszom és egy órát teniszezem.”

Aschnertől a klubirányítás sem állt távol, hiszen a gyár dolgozói számára 1911-ben megalapította az Ampère (a későbbi Tungsram) Sportegyesületet. Az Újpesti Torna Egyletnél 1895 óta látta el a titkári feladatokat, de az első komoly szerepet a labdarúgó-stadion építése kapcsán vállalta magára. Az 1922-ben felavatott, Hajós Alfréd tervezte Megyeri úti pálya Magyarország legelső stadionja volt, amelyben 200 fedett páholy és 20 ezer férőhely várta a szurkolókat. A vasbetonból készült stadion építését Aschner Lipóton kívül a Mauthner és a Wolfner család is jelentős összegekkel támogatta.

Aschner az UTE elnökeként és tapasztalt menedzsereként közel másfél évtizeden keresztül (1921-től 1934-ig) sikeresen valósította meg ötletét: párhuzamosan bővítette és építette a Tungstram jóléti intézményeit és az UTE pályáit. Az 1920-as évek derekától a versenyzők és az „izzósok” közösen használták a sportlétesítményeket. A vezérigazgató minderről így nyilatkozott a Nemzeti Sport 1932. december 28-i számában: „Aki megnézi munkásainkat, tisztviselőinket amint munkába mennek, azonnal meg kell állapítania, hogy a sport edz. [...] Az aktív sportolók, de a versenyek nézői is egészen más kedvvel mennek hétfőn újra munkába. Jó hangulatban, kiegyensúlyozott fizikummal állnak újra a munkapadhoz, ülnek oda az íróasztalhoz. A munkás többet dolgozik, többet keres és a munkaadó is megtalálja számításait.”

Az Egyesült Izzó elnöke semmit sem bízott a véletlenre. Elnöki megbízatását követően a gyár két kipróbált tisztviselőjének új „munkaköri leírást” adott: Maros Oszkárt a labdarúgó-szakosztály, Kis Zoltánt az úszó- és vízilabda-szakosztály megszervezésével és vezetésével bízta meg.

Amatőrből profik. Akkoriban sok újpesti drukker aggódott amiatt, hogy miként befolyásolja majd az új elnök az UTE futballcsapatának sorsát, hiszen a legjobb játékosok nem ott, hanem a Tungstram Labdarúgók Egyletében játszottak. Aschner azonban nagyvonalú döntést hozott, és saját gyári csapatának tehetségeit – köztük Priboj Istvánt és Schaller Józsefet – hamarosan az UTE-hoz szerződtette. (E két futballista később bekerült a magyar válogatottba is.) A vezérigazgató az Újpest profi labdarúgóit a gyárban foglalkoztatta, munkaidő-kedvezményt és szolgálati lakást biztosított a számukra.

Az új elnök tevékenységét a legnépszerűbb sportág, a futball felkarolásával kezdte. Bővítette és megerősítette a stadion bejáratait, hétfégenként húsz-harmincezer drukker hömpölygött be a labdarúgó-mérkőzésekre. A labdarúgók komfortos öltözőt kaptak, és a csapat számára külön gyakorlópálya is épült.

1926-ban Újpesten szétvált az amatőr és a profi futball. Ekkor alakult meg az UFC, amelybe az UTE biztosította az utánpótlást. Az UFC 1930-ban (és még további öt éven át) megnyerte a magyar bajnokságot, a Közép-európai Kupát, majd Genfben a Bajnokok Tornáját.

Aschner Lipótné egy 1930. június 4-én keltezett magánlevélben így tudósította fiát a bajnokcsapat bankettjéről:

„Drága Fiam!

Nagyon sajnáltuk, hogy a tegnapi estén nem voltál jelen, mert sok örömöd lett volna. Szeretnék kimerítően írni neked, lehetőleg hűen visszaadni az ünnepi est lefolyását. [...] Este 8 órakor már tele volt nagyon szép közönséggel az újpesti Surányi cukrászda kerti helyisége, természetesen Rónai keze által művészi módon feldíszítve, de komolyan mondom, szép és ízléses volt. A hangulat kitűnő és mire vacsorához ültünk, lehattunk vagy 350-400-an.

Természetesen képviselve volt a város, ott volt Újpest város sportközönsége, Pestről az összes társsegyletek, Édesapa jó barátai stb. stb. Maga a vacsora szerény újpesti keretek között folyt le, és azután megkezdődött a szónoklatok özöne, amelyek közül egy pár, főleg Brüll Alfrédé egy magasabb élvezet volt. [Brüll az MTK elnöke és mecénása volt; összesen 26 sportegyesület választotta tiszteletbeli elnökévé]. Édesapa az ő szokott szórendhibáival, de nagyon tar-

talmas és meleg beszédet mondott, viszont Brüll egy szellemes, vidám hangú, de amellet tartalmaz és egy kicsit csipős hangú beszédet tartott. A többiek inkább a sablon keretein belül maradtak. Azután megkezdődött az ajándékozás mindenfelől. A játékosok kaptak az egyesülettől egy-egy gyűrűt, a várostól egy plakettet, és az MLSZ-től az őket megillető arany érmet. Édesapa kapott szintén egy plakettet a várostól, Újpest sporttársadalmától egy gyönyörű albumot 2500 aláírással, kezdve az összes egyházak fejei, a város és az összes sportágak képviselőitől minden sportszerető emberig. Én is kaptam egy gyönyörű ezüst koszorút. Kapott még az Arányi, Bányai, Langfelder, ők úgy szintén ott adtak ajándékokat, és ezzel eltelt 3 óra, hogy mire mindennek vége volt, már 2 óra lett. Még megittunk egy pohár pezsgőt, amit szintén a fiúk kaptak ajándékba, és azután hazajöttünk. Te utánad nagyon sokan érdeklődtek.”

1932-ben Aschner új vezetőedzőt szerzöttetett a csapathoz. Tóth Potya Istvánt, az 1910-20-as évek nagyszerű játékosát. Az átlagon felüli rúgótechnikájú, abszolút kétlábás játékos a csatársor minden posztján szerepelt a válogatottban.

1926-tól a Ferencváros első hivatásos edzője volt, vezetésével egymás után három bajnokságot, a Magyar Kupát és a Közép-európai Kupát is megnyerte az FTC, és a világbajnok Uruguayt saját otthonában győzte le. A klubjában támadt nézeteltérések miatt 1930-ban Olaszországba távozott, onnan hívta haza Aschner Lipót. Az eredmény: a megfiatalított és átszervezett UTE ismét bajnokságot nyert.

Aschner belföldi, illetve külföldi útjain is értesült a szakosztályok munkájáról, ilyenkor Arányi Árpád tudósította az elnököt. Nemcsak a mérkőzésekről, hanem az edzésekről és a hangulatról is beszámolt:

1936. május 29-én Karlsbadba [Karlovy Vary] érkezett az alábbi beszámoló:
„Igen kedves Elnök Úr!

[...] Mint már telefonon jeleztem, Zsengellért elhoztam, mindössze 5000,- pengővel került többbe, mint kontempláltuk [terveztük], de remélem, meg fogom tudni erre a fedezetet találni. Már nagyon szeretném, ha túl lennénk az olaszon sérülés nélkül, mert embereink eddig megfelelő módon készülnek a KK-ra és nagyon vigyázunk, hogy a sérülések lehetőségét a minimálisra csökkentjük.

Többi szakosztályaink, talán a teniszt kivéve, igen szépen dolgoznak és nemcsak az eddig megszokott jó eredményeket hozzák haza, hanem úgy látzik, hogy még az idén többet fognak produkálni, mint eddig.”

A levélben említett labdarúgó, Zsengellér Gyula az UTE és a magyar válogatott legendás játékosa volt. Ötször volt a magyar bajnokság gólkirálya: 1938-ban, 1939-ben, 1943-ban, 1944-ben és az 1945-ös tavaszi idényben. Európai aranycipős 1939-ben és 1945-ben. Az újpestieknél 11 évet töltött. Aschnerrel való közeli viszonyát mutatja, hogy az elnök – aki ha tehette, távol tartotta magát a nyilvánosságtól – 1940-ben, meghívottként jelen volt a futballista esküvőjén. A ceremóniát követően az alábbi levelet írta az eskető papnak:

„Nagyságos és főtisztelendő Schaub Zoltán r.k. lelkipásztor úrnak
Mélyen Tisztelt Főtisztelendő Úr!

Zsengellér Gyula szombati esküvőjén elmondott beszéde mélységesen meghatott engem és nem mulaszthatom el, hogy hálás köszönetet mondjak Önnek különösen azokért az őszintén átértett, lelkes szavakért, amelyekkel beszéde folyamán megemlékezni szíves volt a sport nagy jelentőségéről az egyén és a köz nevelése szempontjából. Mint Újpest város nagy sportegyesületének

vezetőjét, igazán boldoggá tesz az a tudat, hogy azok, akik városunk lakosságának lelki élete fölött őrködnek, ennyire tudatában vannak a testnevelés fontosságának és arra kérem, tartsa meg továbbra is szeretetében a sportot, mint az emberiség jobbá és nemesebbé nevelésének egyik eszközét.

Még egyszer kérem, fogadja hálás köszönetemet és őszinte nagyrabecsüléssel vagyok készséges híve: Aschner Lipót”

Aschner, ha csak tudott, részt vett az UTE újpesti meccsein. Megtörtént, hogy a jegyszedő a bérletét kérte, de aznap a vezérigazgató otthon felejtette a kártyáját. Az őr – bár felismerte – a szabályzatra hivatkozva nem engedte be. Aschner szó nélkül hátraarcot csinált, és hazament a belépőért.

Az Egyesült Izzó vezérigazgatója – az UTE egykori elnöke – nyugdíjazása után is szenvedélyesen érdeklődött az újpesti labdarúgás iránt. Mauthauseni deportálásából szabadulva, hazatérése előtt másfél évet töltött Genfben, de a leveleken keresztül oda is elértek a hírek. Aschner Pál 1947 februárjában írta az alábbi sorokat:

[Kimentem] „az Izzóba, felhasználtam az alkalmat és megnéztem a futball-pályát, amiről annyi szépet hallottam. Mondhatom, hogy gyönyörű és impozáns, a betonlépcsők most már teljesen készek, körbe futnak és Rudnai (Rosenfeld) mérnök szerint 45 000 nézőt képesek befogadni, úgyhogy mindenki kényelmesen áll és jól lát. Mellékelek 3 felvételt és Rudnai sorait, amellyel ezeket hozzám küldte. Itt még a munkák folynak, úgyhogy a képek alapján az embernek nincsen az a lenyűgöző impressziója, mintha most már készen és természetesen látja.”

A második világháború után teljesen szétesett a hazai sportélet. Nemcsak a tárgyi feltételeket kellett helyreállítani, hanem a csapatokban is pótolhatatlan veszteségek keletkeztek, és általános létbizonytalanság uralkodott.

Szakosztályi sikerek. Az 1920-as évek derekától a személyi feltételek megteremtésén túl, Aschner Lipót sportmecénásként olyan mértékű befektetést hajtott végre, ami egy tőkécsoport számára is kiemelkedő ráfordítást jelentett volna. A sportpályákra és épületekre fordított összegek rövid és középtávú anyagi megtérülésére maga sem gondolhatott, de egyértelmű volt számára, hogy a sportolók (és edzőik) sikereinek, eredményeinek fontos feltétele a világszínvonalú technikai háttér.

A kerékpáros-szakosztály ugyancsak a stadionban tartotta edzéseit. 1925-ben a lelátó alsó ülésorainak helyén, a füves pálya körül kerékpár-

Az Egyesült Izzó strandfürdője

pályát építettek, majd 1928-tól az atléták számára dobó- és ugrópályákat alakítottak ki.

A további fejlesztésekhez a Tungsram biztosított területet. A vívócsarnok a vállalat budapesti központjában kapott helyet, de a többi szakosztály sportolói Újpesten edzettek. A gyár vízi sporttelepe (a későbbi Tungsram Strand) a Dunába félszigetszerűen benyúló Trianoni-gáton létesült.

Az Egyesült Izzó 1928–29-es üzleti jelentésében a részvényesek azt olvashatták, hogy „Állandó gondot fordítván a tisztviselőink és munkásaink érdekeit szolgáló jóléti intézményeink fejlesztésére, gyárunkkal szemközt a Duna túlsó partján megvásároltunk egy körülbelül 10 000 m² kiterjedésű telket fürdő- és sporttelep céljaira.”

A hatalmas telep kialakításához 150 000 m³ föld áthelyezésére volt szükség. A füvesített területek 15 000 m² területet foglaltak el a 30 000 m² nagyságú, tízezer(!) személy befogadására alkalmas, kényelmi és sportfelszerelésekkel ellátott telepen.

1929. április 12-én Aschner elé került az előzetes költségvetés, amely szerint az első körben megvásárlandó telek (2640 négyzetögl) +5% adminisztrációs költség, az öltözők, a kút, a WC-k, a kerítés, a szolgálakás, a zuhanyzók, a vízmedence és a tornaszerek ára összesen 59 000 pengő, amelyhez további 3 éven át még 4000 pengő fejlesztést terveztek.

A három úszómedence közül az első szabványos méretű (50×20 m-es), nemzetközi versenyek lebonyolítására is alkalmas versenymedencét nappal a város közönsége használta, míg esténként – víz alatti reflektorvilágítással – ugyanitt edzettek az UTE úszói és a klub vízilabdacsapata. Nem véletlen, hogy 1930-tól megszakítás nélkül tizenkét éven keresztül a lila-fehér vízipólócsapat a magyar bajnokság győztese. 1931-ben Halassy Olivér nem csupán az 1500 méteres gyorsúszás Európa-bajnoka lett, hanem a vízilabdacsapat tagjaként ugyancsak kontinensbajnokként tért haza Párizsból.

A sporttelep második (50×25 m-es) medencéjét kizárólag a strandolók számára tartották fenn, míg a gyerekeknek külön medence készült. A sporttelepen zuhanyzókkal és mosdókkal ellátott, 4000(!) személy befogadására alkalmas öltözőket is építettek.

A Tungsram az evezősök számára Újpesten, a Szentendrei-sziget alsó csúcsával szemben létesített csónakházakat, míg a vívók a gyár terézvárosi épületében, az Eötvös utca 11. szám alatt tartották edzéseiket.

Az UTE elnökének szívéhez a tenisz különösen közel állt. Fia, Aschner Pál a teniszcsapat tagjaként 1927-ben a BBTE versenyén Leiner Pál társaként lett első. Nem sokkal később bekerült a válogatott-keretbe is, és több mérkőzésen képviselte a magyar teniszsportot. Az európai zónadöntőig három győzelemmel eljutó s ott az angoloktól vereséget szenvedő Davis Kupa-csapatban 1929-ben, Kehrling Béla páros-társaként jutott lehetőséghez.

Bizonyára nem véletlen, hogy az Egyesült Izzó területén lévő kultúrházat tíz, tökéletesen karbantartott teniszpálya vette körül. A mintegy tízezer négyzetméteres szabad területet télen jégpályaként üzemeltették, edzőpályát biztosítva az UTE „koronghokki”-csapatának. Ma már elképzelhetetlennek tűnik, de az 1930-ban alakult szakosztály legeredményesebb jégkorongozója ugyancsak Aschner Pál volt.

Az Egyesült Izzó kultúrháza és tenispályái

Az Egyesült Izzó kultúrházában működött Európa első fedett teniszcsarnoka, melynek nappali fényvilágítását üvegtető, este pedig speciális lámpák biztosították.

Szívügyek. Az Egyesült Izzó vezérigazgatója – akit beosztottjai és szakmai versenytársai kemény és racionális embernek ismertek – többször bebizonyította, hogy léteznek olyan ügyek, amelyeket szívügyének tekint. Egyesületének védelmében az alábbi levelet írta a jó barátjának:

„Méltóságos báró Weiss Alfons úrnak

Weiss Manfred Rt., Csepel

Kedves Barátom!

Engedd meg, hogy a következő sportügyben kérjem szíves intervenciódat:

A vezetésem alatt álló Újpesti Torna Egylet funkcionáriusai arról informálnak, hogy a Weiss Manfred gyár sportegyesülete különféle versenyzőket és egyéb funkcionáriusokat szeretne egyesületünkől átvenni. Mindaddig, amíg a kerékpár szakosztályról volt csupán szó, mi is hasonlóan támogattuk a vállalatod egyik iparágával kapcsolatos sportbeli törekvéseket és nem gördítettünk akadályt az elé, hogy legkiválóbb kerékpárosaink a Ti egyesületekbe átlépjenek. A többi sportágakban azonban ez a helyzet nem áll fenn, és ezért arra kérek, légy szíves az egyesület vezetésénél odahatni, hogy a vezetésem alatt álló Újpesti Torna Egyesülettől sem versenyzőket, sem vezetőket ne igyekezzenek átlépésre bírni.

Úgy vélem, a Te intencióiddal sem egyeztethető össze, hogy a két legjobb barátságban lévő iparvállalat sportegyesületei között súrlódások és egyáltalán nem kívánatos versengés fejlődjen ki, aminek ajánlatos volna már most elejét venni.

Mivel szíves közbenjárásodért előre is hálás köszönetet mondok, vagyok szívélyes üdvözlettel készséges híved: Aschner Lipót.”

1935-ben egy újságíró az alábbi portrét vetette papírra: „Aschner Lipót, az UTE és az Újpest elnöke egyforma szeretettel támogatja és irányítja a szak-

osztályokat. Ott buzdítja a teniszezőket a nemzetközi küzdelmekben, első helyen van a vívóversenyek izgalmas drukkolásában, tanácsal látja el fiait a birkózásban, az atlétikában és nincs vízipóló mérkőzés, amelyen az »elnök« ne intézne néhány szót bajnokcsapatának tagjaihoz. Az áldozatkészség, szeretet és munka, amellyel az újpesti sporttábort vezetik, csakis az egyetemes magyar sportnak válhat hasznára.”

Aschner évtizedeken keresztül a Nemzeti Sport és a Sporthírlap előfizetője volt és figyelemmel követte a szaksajtót. 1943. október 29-én kelt levelében személyes hangon búcsúzott a nyugállományba vonuló dr. Vadas Gyula sportújságírótól.

„Igen tisztelt Főszerkesztő Úr!

Több évtizeden át működtünk együtt a sport érdekében: szerénységgem egészen kis mérvben, egy külvárosi sportegyesület fejlesztéséért, boldogulásáért – Ön az ország valamennyi sportegyesülete és az egyetemes sport propagálása érdekében, tárgyilagos kritikájával mutatván követendő helyes utat, óva intvén a rossz utaktól a sportoló közönséget és intézményeket, kiterjesztvén figyelmét mindenre, ami bármilyen módon összefügg a sporttal. Az Ön által vezetett két lap kitűnően látta el munkáját és feladatát eredményesen teljesítette.

Az Egyesült Izzó fedett tenispályája

Ezek az eredmények kétségkívül az Ön kiváló vezetésének tulajdoníthatók és ezért érzem a szükségességét annak, hogy most, midőn jól végzett munkája után a két sportlap irányításától visszavonul, fentieket mint őszinte, igaz érzésemet elmondjam Önnek, és egyben eleget tegyek annak a kötelességemnek, hogy megköszönjem a jóindulatot, amelyet

az Újpesti Torna Egyesülettel és annak futball-intézményeivel szemben, amelyeknek néhány esztendeje most már én is csak szemlélője vagyok, elnökletem ideje alatt tanúsítani szíves volt.

Nagyrabecsülésem kifejezésével vagyok készséges híve: Aschner Lipót.”